

İlk Meclisi Mebusan Reisi

AHMET RIZA Beyin HATIRALARI

- 20 -

Doktor Bahaeddin Şakir ve doktor Nâzım Beyler

İlânı Meşrutiyetten bir buçuk sene evvel Parise geldi. İptidaları benimle görüşmedi. Yalnız başına iş göreceğim zannediyordu. Diran Kelekyan Efendi tanıştırdı. Yusuf İzzeddin Efendiye mensub idi. Bir müddet sonra bize iltihak etti. Cemiyette muhabere vazifesile meşgul oldu. Bir taraftan da morgta tıbbi adli derslerini takib ederdi.

Zeki, biraz müteassıb bir vatanperver idi. Akvamı gayrimüslimeye husumeti vardı. Küçük şeyleri izam ederdi. Büyüklük iddiasında bulunurdu. Cesurdu, Paristen İstanbula girmeye ve gene avdet etmeye muvaffak olmuştu. Bu dühulde bir takım zevatla görüşmek ve bir çok işler yapmak tasavvur ediyordu. Yapamadı, bu işte Diran Kelekyanın muavenetini görmüştü.

Kendinden yaşlı bir kadınla beraber oturuyordu. İstanbuldan hususî olarak para aldığı söylenirdi. Üstü, başı temiz gezerdi.

İlânı Meşrutiyetten sonra İstanbulda Merkezi Umumide çalıştı. Bir aralık muharebe esnasında Cemiyet namına Trabzon taraflarına gitti, geldi. Ermenilere düşman idi.

Ben Âyana girdikten, bahusus İtirazata başladıktan sonra sair Cemiyet efradı gibi o da benden yüz çevirdi. Benimle görüşmez oldu. Bir gün Nişantaşında karşı karşıya geldik. Tuttukları yolun doğru olmadığını söyledim. «Ne kadar doğru olduğunu yakında göreceksiniz.» dedi.

Mütarekeden sonra Talât Paşa ve diğerleriyle birlikte Avrupa'ya firar etti. Nihayet Berlinde bir Ermeni kurşunile telef oldu. Gayet sevimli, hoş sohbet ve memleket sever bir arkadaş idi.

Doktor Nazım Efendi

Arkadaşlarım içinde benimle en çok temasta bulunan ve birlikte çalışan Nazım Efendi idi. Pariste iken haftada üç dört sabah bana gelir, çalışırdı. Diğer arkadaşları kandırmağa gelen ve muvaffak olan Serhafiye Ahmed Paşaya yüz vermemiş, bir şey kabul etmemişti.

Doktor Bahaeddin Şakir Parise geldiği sıralarda Nazım Efendi benden ayrıldı. Altı ay kadar beni yalnız bıraktı. Kenan ve Fazlı Efendiler de Parise gelmişlerdi.

Nazım Efendi pek zeki değildir. Bahaeddin Şakir Beyde gördüğü parlak nümayişlere kapılmıştı. Nihayet onlarla yalnız bir iş göremeyeceğini anladıktan sonra bana bir mektub yazarak: «Bir cemiyet teşkil ettik, siz de isterseniz geliniz, birlikte çalışınız» gibi küstahane teklifte bulunmuştu. Hatasını bilâhare anlıyarak gene birlikte çalıştı. Pariste tababet tahsil etmişti.

Ben Mısır seyahatimden avdetimde, tedarik ettiğim bir miktar para ile fi'lyata başlamak istediğimizde Nazım Efendiyi dahile Selâniğe göndermeğe ka-

rar verdik. Büyük bir cesaretle gösterdi, gitti.

Evvelâ Selâniğe, oradan İzmir'e gitmişti. İzmirde bir tütün-cü dükkânında çalıştı. Zabitanla, askerle temasta bulunmuştu. Enverle Niyazinin dağa çıktıkları zaman, aleyhlerinde istimal olunmak üzere İzmirden celb edilen bir kaç tabur askerle birlikte Nazım Efendi de Selâniğe gelmiş, yolda zabitanı kandırmıştı.

İstanbulda avdetinde Merkezi Umumide çalışmış ve bir aralık Maarif Nazırı olmuştu. Nazır olduğu zaman o da diğerleri gibi benimle kat'ı alâka etmiş, görüşmüyordu.

Gayet hamiyetli, namuslu bir vatanperver idi.

(Doktor Nazım Bey İttihad ve Terakki Cemiyetinin ileri gelenlerinden, II. Abdülhamid idaresine karşı giriştiği mücadelede sonuna kadar devam etti.)

İnkılâbtan sonra Cemiyet işlerinde vazife aldı. İttihad ve Terakkinin son zamanlarında pek kısa bir müddet Maarif Nazırlığında bulundu.

Mabeyn Başkâtibliği sırasında Cemiyete aid bir mesele için Saraya gelmiş olan doktor Nazım hakkındaki intibalarını Mabeyn Başkâtibi Halid Ziya Bey şu suretle naklediyor: «O güne kadar doktor Nazımla pek yakından temas etmiş değildim, fakat pek yakından tanımış kadar onun menkibelerine vâkıftım. Nasıl bir ihtilâl adamı olduğunu nefsi emellerden tamamen tecerrüde muvaffak olarak kendisince edinilmiş bir fikir uğruna hep karanlıklarda işliyerek tertibat yapan, ağılar ören, en büyük hayat zevkini kendi hesabına bir nebze ayırmıyarak ancak herhangi bir teşebbüsünün muvaffakiyetini görmekte aradığını bilir, onu Fransa büyük ihtilâlinde zuhur eden ihtilâl sanatkarları, hattâ mefkûre hastaları kabilinden tanır, ve şahsı pek yumuşak görünen bu adamdan, esrar ile muhat bir vücud kabilinden ürkerdim.»

II. Abdülhamid, hal'inden sonra, İttihadçıların devlet idaresini alıkayla takib ediyor ve hususî hekimî doktor Atıf Hüseyin Bey'e bazı günler kendi zamanına aid yahud günlük siyaset hakkında mütalealarını söylüyordu.

Eski Padişah, İttihadçılar arasında Mahmud Şevket Paşayı ve Sadrazam Talât Paşayı beğeniyordu.

Şahıslar hakkındaki mütaleaları arasında çok defa bazı İttihadçıların liyakatsizliği üzerinde duran Sultan Hamid, doktor Bahaeddin Şakir Beyin sadece hususî hayatından bahsediyor ve Tahir Paşanın haremile evlenmiş olduğunu anlatıyordu.)

(Arkası var)

